

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1930 ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΑΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1931

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἐταῖροι,

Ἡ λογοδοσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἄρχεται κατ' ἔτος διὰ μιᾶς ἱεροπραξίας ἀφιερωμένης εἰς τοὺς ἀποθανόντας συναγωνιστὰς καὶ φίλους ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς δράσεως τοῦ καθιδρύματος τούτου.

Τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο μνημόσυνον τελοῦμεν οὐχὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀπλοῦ τινος τύπου, ἀλλὰ πρὸς ἐκδήλωσιν ἀληθοῦς καὶ εἰλικρινοῦς εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἐν τῷ διεθνεί στίβῳ συνεργάτας, δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἕκαστος ἔπραξε, καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἡμετέρῳ στενοτέρῳ κύκλῳ ἀγαπητοὺς ἐταίρους, οἱ ὅποιοι ἐνίσχυσαν πάντοτε τὸ ἡμέτερον ἔργον.

Ἐκ τῶν ἐπιτίμων ἐταίρων ἐξέλιπον κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος:

Ὁ Franz Winter, Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ διακεκριμένος ἀρχαιολογικὸς συγγραφεὺς. Νεώτατος ἀρξάμενος τοῦ συγγραφικοῦ αὐτοῦ ἔργου ὁ Winter ἀφίερωσε πάντα τὸν βίον εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἰδίᾳ τέχνης. Παρὰ τὰς εὐστόχους ἐπὶ μέρους πραγματείας καταλείπει καὶ πλείονα μεγάλα αὐτοτελῆ ἔργα, τὰ ὅποια μεγάλως διηυκόλυνον τὴν τε διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καθ' ὅλου.

Τὴν παρὰ τοῖς σπουδασταῖς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης τῆς τέχνης τοῦ ἀρχαίου κόσμου συνετέλεσεν ὁ Winter διὰ τῆς ὠφελιμωτάτης *Kunstgeschichte in Bildern* ἢ ὁποία ἐν παλαιότεροις μάλιστα χρόνοις, ὑπῆρξε πολύτιμον βοήθημα τῆς ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας, ἐξακολουθεῖ δὲ ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν νεωτέρᾳ μορφῇ νὰ παρέχῃ καλὰς ὑπηρεσίας.

Ἄξιόλογον ὡσαύτως βοήθημα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης παραμένει ἀκόμη τὸ μέγα δίτομον ἔργον τοῦ Winter: *Περὶ τῶν τύπων τῶν πηλίνων εἰδωλίων*, ἐν εἴδει συστηματικοῦ εὗρετηρίου συντεταγμένου. Παρὰ τὴν ἔνεκα τῆς προόδου τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἀνάγκην βελτιώσεών τινων, τὸ εὗρετήριον τοῦ Winter θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη τυπολογικὸν βοήθημα τῶν ἐργαζομένων.

Δύο μεγάλας αὐτοτελεῖς δημοσιεύσεις κατέλιπεν ὡσαύτως ὁ Winter ἀναφερομένας εἰς δύο σπουδαῖα μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, τὴν λεγομένην σαρκοφάγον τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ ἐκ Πομπηΐας ψηφιδωτὸν τὸ παριστῶν μάχην τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰς ἐκδόσεις ταύτας συνοδεύουσι καὶ ἔγχρωμοι πίνακες κατ' ἀντίγραφα γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ δεξιότατος ἀντιγραφεὺς ἀρχαίων ζωγραφικῶν προτύπων. Τῆς ζωγραφικῆς ταύτης ἰκανότητος τοῦ Winter πολλαπλᾶ καὶ καλὰ δείγματα, ἰδίᾳ λευκῶν ληκύθων καὶ ἄλλων ἐγχρόμων μνημείων περιελάμβανεν ἤδη ζῶντος αὐτοῦ τὸ Πανεπιστημιακὸν *Kunstmuseum* τῆς Βόννης.

Τὸν F. von Duhn, τὸν ἄλλοτε καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης ἀφήρησεν ὁ θάνατος ἐν βαθεῖ, ἀλλὰ θαλλερωτάτῳ ὄντως γήρατι καὶ ἐν διαρκεῖ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐργασίᾳ.

Ἡ βαθυτάτη αὐτοῦ γνῶσις τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐρευνῶν τάφων ἦτο μὲν καὶ πρότερον γνωστή, ἀλλὰ διεπιστώθη παγκοίνως καὶ ἐπεστεφθῆ ἀξίως διὰ

του σπουδαιότητας αυτού συγγράμματος *Italische Gräberkunde*, του οποίου η ωφέλεια οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ιστορικῆς θρησκευολογικῆς ἀπόψεως εἶναι μεγάλη καὶ μόνιμος.

Τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου Meyer αἰσθάνεται βαθέως ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία μετὰ τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης. Ἐνθυμούμεθα δὲ ἀκόμη ζωηρῶς ὅτι πρὸ τριετίας, ὁ ἐπιφανέστατος ἀνὴρ, μόλις ἀποβιβασθεὶς εἰς Ἀθήνας ἔσπευσε νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐτήσιαν ἡμῶν γενικὴν συνέλευσιν.

Φυσιογνωμίαι οἷα ἡ τοῦ Ἐδουάρδου Meyer δὲν παρουσιάζονται συχνὰ κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν διαδρομὴν τῶν ἐθνῶν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ δρᾶσις αὐτῶν εἶναι πραγματικὴ εὐλογία διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τίτλος ὑπερηφανείας διὰ τὰ παραγαγόντα αὐτοὺς ἔθνη. Ὁ Meyer ὑπῆρξε καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῇ εὐρυτάτῃ καὶ πραγματικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, καλύψας διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν περὺγῶν ἅπαντα τὸν γνωστὸν ἀρχαῖον κόσμον οὐχὶ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ δημιουργικῆς ἐρεῦνης. Μετ' ἴσης εὐκολίας ἀναγινώσκων τὰ ἱερογλυφικὰ καὶ τὰ σφηνοειδῆ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα μεθ' ὅσης καὶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικά, ἠδυνήθη ὄντως νὰ ἀνασυγκροτήσῃ, ἐν μέρει δὲ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἀπὸ εὐρυτάτης βάσεως ὁρμώμενος νὰ συντάξῃ τὴν σπουδαιωτάτην αὐτοῦ «Ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιότητος», ἡ ὁποία ὅλως ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει τὴν ἀρχαιολογίαν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον ἡ πολυμάθεια, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθεῖα κρίσις καὶ ἡ ἄκρα σωφροσύνη καὶ συντηρητικότης ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ἐν τῇ χρήσει τῶν ἱστορικῶν πηγῶν. Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ Meyer ἀπετέλεσε τὸ ἀντίρροπον τῆς ῥιζοσπαστικῆς ἱστορικῆς σχολῆς τοῦ Beloch καὶ συνεκράτησε τὴν ἔρευναν μακρὰν τῶν ὑπερβολῶν.

Ἀποβλέπων τις εἰς τὸ συνολικὸν ἔργον τοῦ Ἐδουάρδου Meyer, δύναται ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ χαρακτηρίσῃ τοῦτο ὡς ἀποτελοῦν μίαν τῶν ὀλίγων ἐπιστημονικῶν πυραμίδων τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἐπιφανῆς ἀρχαιολόγος καὶ ἐπιγραφικὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἴταλὸς Φ ρ ε ι δ ε ρ ί κ ο ς ᾽Α λ μ π ε ρ, ἰδιαίτερος συνδεθεὶς μετὰ τῆς πατριδος ἡμῶν διὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ ἀνασκαφῶν.

Νεώτατος ἀκόμη περιηγούμενος τὴν Κρήτην ὁ Halbherr ἐνεκαίνισε τῷ 1883 τὴν ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν δι' ἀνακαλύψεως μεγίστης σημασίας διὰ τε τὴν Ἑλλην. ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου, συνέδεσε δὲ τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς περιφήμου νομικῆς ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Comparetti, εἶναι ὅτι εἰς ἐκείνον παρέδωκε τὰ ἀπόγραφα αὐτοῦ πρὸς ἐκτενεστέραν πραγματείαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ ᾽Αλμπερ ἐν ἀγαστῇ συμπνοίᾳ καὶ ἀδιαπτώτῳ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Comparetti ἀφοσιούται εἰς τὴν Κρήτην καὶ τῇ ἀρωγῇ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἐξερευνᾷ διαφόρους τόπους τῆς Κρήτης, τῶν ὁποίων τινὰς προσκλήσει καὶ δαπάναις τοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἡρακλείου. Οὕτω ἐξερευνήθη τῷ 1885 τὸ σημαντικὸν Ἰδαῖον ἄντρον τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἄντρον τοῦ Ψυχροῦ, ὅθεν προῆλθον τὰ πρῶτα δείγματα τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ πολὺ πρὶν ἀρχίσωσιν αἱ μεγάλαι ἀνασκαφαὶ τοῦ Evans καὶ αὐτοῦ τοῦ ᾽Αλμπερ.

Μετὰ τινὰ διακοπὴν ὁ ᾽Αλμπερ συνεχίζει βραδύτερον, τυχῶν μεγάλου Ἀμερικανικοῦ βοηθήματος, τὰς ἐρεῦνας τῆς Κρήτης καὶ δημιουργεῖ δύο σημαντικὰ κέντρα Ἰταλικῆς ἐρεύνης, τὴν Φαιστόν καὶ τὴν Ἀγίαν Τριάδα—δύο τόπους, οἱ ὅποιοι οὐχὶ μόνον ἀπέβησαν ἀρχαιολογικῶς σπουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς φυτώριον σχηματισμοῦ Σχολῆς τῆς Κρητικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ᾽Αλμπερ.

Ἄλλὰ καὶ τὰς Κρητικὰς ἐπιγραφὰς κατέλιπεν ἐτοιμούς πρὸς ἔκδοσιν ἐν τῇ μεγάλῃ Συναγωγῇ τοῦ Βερολίνου.

Ἐὰν δὲ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ πρωτοβουλία τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὅλον ἔργον τοῦ ᾽Αλμπερ ὑπῆρξε ἀξιολογώτα-

τον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀπλῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς.

Ἰδιαιτέρως δὲ καὶ εἰλικρινῶς ἠγάπα τὴν χώραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἠργάσθη καὶ τῆς ὁποίας τὴν γλῶσσαν εἶχε τελείως ἐκμάθει—διὰ τοῦτο δὲ λυπούμεθα διπλῆν λύπην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἄλμπερ.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων συνεργατῶν καὶ φίλων ὁ θάνατος ἀφῆρασε τὸν Βασίλειον Λεονάρδον, τὸν Παναγιώτην Καστριώτην, τὸν Νικόλαον Καπετανάκην, τὸν Παῦλον Καρολίδην, τὸν Ἰωάννην Κανταντζόγλου, τὸν Ὄθωνα Τετενέν, τὸν Ἠλίαν Πουλόπουλον, τὸν Δημ. Μουτσόπουλον.

Ὁ Βασίλειος Λεονάρδος ὑπῆρξεν ἐπιγραφικὸς διεθνοῦς φήμης, διηύθυνε δὲ ἐπὶ μακρὸν τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον τηρήσας αὐτὸ πάντοτε ἐν παραδειγματικῇ τάξει. Τὴν ἄλλην ἀρχαιολογικὴν διοίκησιν ἀπέφυγεν ὅσον ἠδυνήθη ὁ Λεονάρδος, ὅτε δέ ποτε ἡ γνώμη τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἠγωνίσθη μετ' ἀκάμπτου ἐπιμονῆς, ὅπως ἀπομακρυνθῆ ἄλλοτε καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον σύμβουλος, θετικωτάτην δὲ ὑπηρεσίαν προσήνεγκεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπὶ πολὺ διατελέσας ἐπιμελητῆς τοῦ περιοδικοῦ καὶ πλείστους καταβαλὼν κόπους πρὸς ἀρτίαν ἐμφάνισιν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτυπώσεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς συνθέσεως.

Τὴν αὐτὴν λεπτολόγον ἀκρίβειαν καὶ προσοχὴν ἐπέδειξεν ὁ Λεονάρδος καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ αὐτοῦ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ. Δείγματα δὲ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του ταύτης εἶναι τὸ κρᾶτιστον αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τῆς Ὀλυμπίας καὶ πᾶν σχετικὸν πρὸς τὴν ἐν Ἀμφικαρείῳ ἀνασκαφὴν του δημοσίευσμα. Δυστυχῶς περὶ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης, εἰς ἣν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος ἀφιέρωσε περὶ τὰ 45 ἔτη, δὲν μᾶς ἀφῆκε συνολικὸν σύγγραμμα. Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε

τακτοποιήσει ὅπωςδῆποτε, πολὺ ἀπέχει τῆς πρὸς ἐκτύπωσιν ὀριστικῆς διαμορφώσεως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν εὐκόλως καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου νὰ προβῶμεν εἰς τοιαύτην δημοσίευσιν. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως πάσης τοιαύτης δυσχερείας καὶ πάσης ἐν τῷ μέλλοντι ἐκβάσεως τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ὀφείλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ Λεονάρδου, διότι μετὰ πάσης προθυμίας ἔθηκαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οὐχὶ μόνον τὰ πρὸς τὰς ἀνασκαφὰς αὐτοῦ σχετικὰ σημεῖώματα καὶ ἡμερολόγια, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πλεῖστα δελτιογραφημένα σημεῖώματα καὶ ἀποκόμματα ἐφημερίδων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἀψευδὲς μνημεῖον τῆς λεπτολόγου μελέτης τοῦ ἀειμνήστου Λεονάρδου.

Τὸ πλούσιον τοῦτο ὑλικὸν ἀποτιθέμενον εἰς ἴδιον ἐρμάριον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ μελετηθῆ ἐπωφελῶς οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Ἀμφιαρείου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἀπὸ ἐπιγραφικῆς καὶ λεξικογραφικῆς ἀπόψεως. Διότι ὁ Λεονάρδος δὲν ὑπῆρξε μόνον κράτιστος ἐπιγραφικός, ἀλλὰ καὶ ἄριστος Ἑλληνιστής. Ἐτίμησε δὲ τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν καὶ προήγαγε τὴν ἐπιστήμην. Ἀπέθανε δὲ μαζόμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίας ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Καββαδίας καὶ ὁ Ξανθουδίδης καὶ οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸν Λεονάρδον ὁ Καστριώτης.

Ὁ Παναγιώτης Καστριώτης, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἠκολούθησε τὸν Λεονάρδον ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα, ὑποκύψας εἰς βραχυτάτην ἀσθένειαν τῆς καρδίας, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισεν ἐξ ἐπιπόνου διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ περιοδείας ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σταδιοδρομία τοῦ Καστριώτου ὑπῆρξε σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου Ἀθηναϊκὴ, διότι διὰ τῶν Ἀττικῶν δήμων ἤρχισε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐμφάνισιν καὶ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους καὶ τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἔκλεισε τὴν συγγραφικὴν του δρασιν. Νεώτατος εἰσηλθεν ὁ ἀείμνηστος

συναδέλφος εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἀναμφιβόλως δὲ ὄφειλε πολλὰ εἰς τὴν παρόρμησιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ μεγάλου Schliemann, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ τύχη τὸν εἶχε συνδέσει διὰ στενωτάτης συγγενείας.

Ἐκτοτε ἠσχολήθη εἰς ἀνασκαφὴν τοῦ ἐν Τρίκῃ τῆς Θεσσαλίας Ἀσκληπείου, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξέδωκε ἰδίαν πραγματείαν. Ὡσαύτως συνέγραψε περιγραφικὸν ὁδηγὸν τῶν γλυπτῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκλαϊκευτικὸν βιβλίον περὶ τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν. Παρὰ ταῦτα ἐδημοσίευσεν ἀρχαιολογικὰς πραγματείας ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι καὶ ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ.

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ζωῆς του ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, τοῦτο μὲν ὡς Ἐφορος τῶν γλυπτῶν, τοῦτο δέ, τελευταῖον, ὡς Διευθυντὴς αὐτοῦ.

Ἡ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ ὑπηρεσία τοῦ Καστριώτου ὑπῆρξε πλήρης εὐσυνειδήτου ἀφοσιώσεως εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδρύματος, ἐξετέλεσε δὲ τὴν ἀποστολὴν του ταύτην μετὰ λεπτότητος καὶ σχεδὸν ὑπερβολικῆς ἠπιότητος τρόπων. Ὅσοι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συνεργασθῶσι μετὰ τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου θὰ ἀναμνησκονται πάντοτε εὐχαρίστως τῆς εὐγενείας τοῦ ἥθους αὐτοῦ.

Ἐξέλιπεν ὡσαύτως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ παλαιὸς ἐταῖρος καὶ ἐπὶ μακρὸν σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας, πολυμαθὴς δὲ ἱστορικός, ὁ ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Π α ὕ λ ο ς Κ α ρ ο λ ῖ δ η ς, συγγραφεὺς πολλῶν καὶ πολυτόμων ἱστορικῶν ἔργων, μετὰ θαυμαστῆς πολυμερείας πραγματευθεὶς μεγάλας περιόδους τῆς τε παγκοσμίου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Σφόδρα ἐλυπήθημεν ὡσαύτως διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου καὶ ἄλλοτε προέδρου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου Ν ι κ ο λ ἄ ο υ Κ α π ε τ α ν ἄ κ η.

Παρὰ τοὺς συναδέλφους τούτους ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία βαθεῖαν ἠσθάνθη λύπην, διότι ἀπόλεσε καὶ διακεκριμένον ἐταῖρον καὶ φιλόρχαιον, ὅλως δὲ προώρως καὶ ἀπροσδοκίτως, τὸν Ἰ ω α ν ν η ν Κ α υ τ α ν τ ζ ὀ γ λ ο υ ν, ἄνδρα Ἑλληνικώτατον καὶ ἔξαι-

ρέτου εὐγενείας ψυχῆς, μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος παρακολούθησαν τὰ τῆς Ἑταιρείας καὶ τὰ καθ' ὅλου ἀρχαιολογικὰ ἡμῶν πράγματα, ἀξίως δὲ ἐν τούτῳ συνεχίσαντος τὸ παράδειγμα τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτοῦ πατρός.

Οὐχὶ μικρότερον λύπην ἠσθάνθημεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀρχαίου πολιτευτοῦ καὶ ἄλλοτε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Ἀ ν τ ω ν ἰ ο υ Ζ υ γ ο μ α λ ᾶ μετ' ἀμειώτου ἐνδιαφέροντος ἐνισχύσαντος πάντοτε τὰς προσπάθειάς τῆς Ἑταιρείας, τοῦ ῥηξικελεύθου βιομηχάνου τοῦ τιμήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιχειρηματικότητα Ἡ λ ί α Π ο υ λ ο π ο ὑ λ ο υ, τοῦ πολιτευτοῦ Ὁ θ ω ν ο ς Τ ε τ ε ν ἔ καὶ τοῦ γνωστοῦ ἐμπόρου Δ η μ. Μ ο υ τ σ ο π ο ὑ λ ο υ.

Μετὰ τὸ μνημόσυνον τοῦτο στρέφοντες τὸν λόγον πρὸς τὴν ζῶσαν καὶ δρῶσαν ἀρχαιολογίαν εὐχαρίστως καὶ εὐλικρινῶς μετέχοντες τῆς πανηγύρεως χαιρετίζομεν τὰ ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα ἐορτάσαντα τὴν πρώτην αὐτῶν ἑκατονταετίαν, μεστὴν ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως καὶ παραδειγματικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐξαιρετοῦ μορφωτικῆς δράσεως. Τὰ Μουσεῖα τοῦ Βερολίνου δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανα, διότι ἐπέστησαν τὴν πρώτην αὐτῶν ἑκατονταετηρίδα διὰ τῶν ἐγκαινίων σπουδαιοτάτου μουσειακοῦ ἰδρύματος, τοῦ μεγαλογράμμου ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ πλαστικοῦ Μουσείου τῆς Περγάμου.

Μετὰ χαρᾶς ὡσαύτως χαιρετίζομεν τὴν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐπάνοδον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ ε ω ρ γ ί ο υ Κ α ρ ο, ἐπιτίμου ἡμῶν ἑταίρου καὶ δεδοκιμασμένου φίλου οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος, ἐπιφανοῦς δὲ ἀρχαιολογικοῦ διδασκάλου.

Χαίρομεν ἐπίσης εὐλικρινῶς διὰ τὴν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν ἀρχαιολογικὴν οἰκογένειαν εἴσοδον τοῦ κ. Ρ a y n e, διευθυντοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ εὐχόμεθα συνεχῆ τὴν ἐπι-

στημονικὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀδελφοῦ ιδρύματος καὶ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην αὐτοῦ ἡγεσίαν.

Τὸν ἐργαζόμενον ἀρχαιολογικὸν κόσμον κατὰ καθῆκον τιμῶντες, ἐκτιμῶντες δὲ εὐγνωμόνως καὶ τὴν πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εὐμενῆ στοργὴν τῶν ἀλλοδαπῶν συναδέλφων, ἐξελέξαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τοὺς ἑξῆς ἐπιτίμους ἐταίρους:

1. Τὸν ἐν Βαλτιμόρη τῆς Ἀμερικῆς καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. D. M. Robinson.

2. Τὸν ἐν Οὐψάλῃ καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Axel Persson.

3. Τὸν ἐν Νεαπόλει καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Biagio Pace.

4. Τὸν ἐν Ὁσλφ καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Sam Eitrem.

5—8. Τοὺς περὶ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον εὐδοκιμώτατα ἀσχολούμενους ἐπιφανεῖς καθηγητὰς κ. κ. Eberhard Bruck, Paul Collinet, Giannino Ferrari καὶ Paul Koschaker.

Εἰς τοὺς ἑξ ἑπαγγέλματος περὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀσχολούμενους ἀλλοδαποὺς συναδέλφους τούτους ὁμοφώνως προσέθηκε τὸ Συμβούλιον ὡς ἐπίτιμον ἐταῖρον τὸν ἀπὸ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ὀρμώμενον ἐμπνευσμένον, δὲ ὑμνητὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰλικρινῆ καὶ θαυμαστὴν τῶν προσπαθειῶν καὶ προόδων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος κ. Ἐδουάρδον Herriot, πρῶτην Πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας καὶ Δήμαρχον Λυῶνος, ἀξίως συνεχίζοντα τὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἰσθήματα τοῦ ἐπίσης ἐπιτίμου ἡμῶν ἐταίρου ὑπάρξαντος Γεωργίου Clémenceau.

Ὅσαύτως τὸ Συμβούλιον ἐφαρμόζον οἰκείον ἄρθρον τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἐταιρείας ὁμοφώνως ἐξέλεξε τακτικὸς ἰσοβίους ἐταίρους τὸν κ. Κωνστ. Πακτιβάν, Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸν κ. Κ. Παλαμᾶν, Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Πολλοὺς τῶν νέων ἡμῶν ἐπιτίμων ἐταίρων εὐχαρίστως εἶδομεν κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις συνελθὸν προσφάτως ὅσον Διεθνὲς Βυζαντιολογικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν κατέλαβεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὁμοίων ἐπιστημονικῶν συγκεντρώσεων. Τίνα συμβολὴν παρέσχεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τῶν πολυτίμων αὐτῆς συνεργατῶν πρὸς εὐδῶσιν τοῦ συνεδρίου τούτου δὲν προσήκει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξάρωμεν.

Καὶ τὴν παρὰ τὸν Παρθενῶνα ἐορτασθεῖσαν ἑκατονταετίαν τῶν ἀναστηλώσεων ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ χαρᾶς ἰδιαιτέρας συνεώρτασεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τούτου ἔργου, ἀλλὰ καὶ διότι μέγα μέρος τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν ἐγένετο ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου καθιδρύματος. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναστηλώσεων τούτων ἀναγομένη εἰς τοὺς νεαροὺς χρόνους τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος, ἐπανεῦρε τὴν συστηματικὴν συνέχειαν αὐτῆς εἰς τὴν πολυμερῆ μέριμναν τοῦ Παναγῆ Καββαδία, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ἀναθέσῃ τὰ ἔργα εἰς τὸν Νικόλαον Μπαλάνον, τὸν ἔκτοτε κύριον συντελεστὴν τῶν ἔργων τούτων.

Εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία προσέφερε κατὰ τὸ 1930 τὴν ἐξῆς συμβολήν:

1. Ἐν Θ ἡ β α ι ς ὁ καθηγητῆς κ. Ἄντ. Κεραμόπουλλος βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Ἰω. Παπαδημητρίου ἐξερεύνησε τὸν πρὸς Ν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὑπολειφθέντα ἐκ τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ ἀρχαιολογικὸν χῶρον, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγιστον μέρος παρὰ πᾶσαν καταβληθεῖσαν ἀντενέργειαν κατεκαλύφθη ὑπὸ τῆς νεωτέρας οἰκοδομίας.

Τὸ μικρὸν τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ νεωτέρου συνοικισμοῦ, ἀνασκαφὴν μετὰ προσοχῆς ἀπέδωκε τὰ λείψανα ἀρχαίας οἰκίας κατεστραμμένης ὑπὸ πυρκαϊᾶς.

Αἱ παραστάδες τῆς ἀνακαλυφθείσης θύρας ἦσαν ἐκ πώρου, τὸ κατώφλιον ἐκ μαρμάρου, οἱ δὲ τοῖχοι συνέκειντο ἐξ ὠμῶν πλίν-

θων καὶ λίθων, συνεπληροῦντο δὲ εἰς ὕψος, δι' ὀρθῶν κεράμων καὶ δι' ἐπιχρίσματος ἐξ ἀσβέστου ἢ δι' ἐπαλλήλων στρωμάτων ἀσβέστου, τινῶν, τῶν ἐσωτερικῶν, ἀναμίκτων μετ' ἄμμου, τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ ἐξ ἀμιγοῦς μαρμαροκονίας ἀσβέστου. Τὰ συλλεγέντα τεμάχια ἐδείκνυον γραμμὰς ἐκτύπους καὶ λείψανα χρωμάτων. Παρὰ τινα γωνίαν τοῦ δωματίου εὐρέθησαν εἰς στρώμα ἔγχρωμοι πήλιναι πλαγγόνες, καταπεσοῦσαι ἔκ τινος ῥαφίου ἴσως, ὅπου ἴσταντο πρὸς διακόσμησιν.

Περαιτέρω εὐρέθη ἀκέφαλον μαρμάρινον ἀγαλμάτιον γυναικὸς ἐνδεδυμένον καὶ σφῆζον ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων λείψανα χρωμάτων. Παρ' ἄλλην γωνίαν τοῦ δωματίου εὐρέθη ἄτεχνον ἡμικυκλικὸν κτίσμα, ἀποτελοῦν ποτε βάθρον ὑφαντικοῦ ἴστοῦ ἢ ὀρθοῦ ἐργαλειοῦ, ὅπως ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἀθρόων πηλίνων ἐξαρτημάτων, τῶν γνωστῶν ἀγνύθων.

Ἡ ἀνεύρεσις κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν νομίσματος Βοιωτικοῦ τῶν ἀπὸ 220—197 π. Χ. χρόνων πείθει ὅτι ἡ πυρπόλισις δὲν συνδέεται πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τῷ 336 π. Χ. γενομένην, ἀλλὰ πρέπει νὰ ταχθῆ εἰς πολὺ μεταγενεστέραν περίοδον, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀνασυνοικίσαντος τὰς Θήβας τῷ 316 Κασσάνδρου καὶ μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ἐπὶ νομισμάτων τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπικεκομμένα τὰ Βοιωτικὰ νομίσματα, ὧν ἓν εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἐξετάζων τὰς ἐνδεχομένας δύο περιπτώσεις τοιαύτης καταστροφῆς ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Θηβῶν ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἤτοι τὴν ἐπὶ Μομμίου τῷ 146]5 καὶ τὴν ἐπὶ Σύλλα περὶ τὸ 86 π. Χ., καταλήγει εἰς τὴν ἐπὶ Μομμίου στηριζόμενος εἰς τὰς νομισματικὰς ἐνδείξεις.

2. Ἐν Νέα Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ συγκροτήματος τῶν σπουδαιοτάτων πρωτοχριστιανικῶν βασιλικῶν ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἀπεκαλύφθη ὀλόκληρος ἡ πέρυσιν ἀναφανῆσα ἐν μέρει στοὰ καὶ τμήματα ἄλλων πέντε αἰθουσῶν

ἐκτὸς τῶν δύο περυσινῶν συνεχομένων πρὸς ταύτην πρὸς Β καὶ πρὸς Α.

Ἡ στοὰ αὕτη ἢ μᾶλλον προστῶον ἔχει τρεῖς κίονας, τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν αἱ βάσεις, οἱ κορμοὶ καὶ τὰ ἰωνίζοντα κιονόκρανα. Αἱ διαστάσεις τοῦ προστῶου εἶναι μ. $7,25 \times 5,85$.

Κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ προστῶου καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ὑπάρχουσι δύο αἵθουσαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἀπεκαλύφθη δλόκληρος. Δεξιὰ δὲ καὶ πρὸς Β τοῦ προστῶου εὐρέθησαν συνεχόμεναι καὶ συγκοινωνοῦσαι πρὸς ἀλλήλας διὰ θυρῶν ἄλλαι πέντε αἵθουσαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ὑπ' ἀριθ. πέντε συγκοινωνεῖ καὶ μετὰ τοῦ προστῶου δι' εὐρείας θύρας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς Ν. τῆς διὰ τοῦ προστῶου σχηματιζομένης οὔτω εἰσόδου τοῦ οἰκοδομήματος διαφαίνεται ἡ ὑπαρξίς καὶ ἄλλων διαμερισμάτων, δι' ὧν ἀπαρτίζεται τὸ διάγραμμα ἐκτεταμένου οἰκοδομήματος γνωστοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου.

Εἰς ἀπόστασιν 15 μ. πρὸς Β τῆς ὑπ' ἀριθ. 7 αἰθούσης εὐρέθη ἐν δοκιμαστικῇ σκαφῇ ὑψηλὸς στυλοβάτης μετὰ μεγάλης βάσεως, κιονόκρανα ἔχοντα περίμετρον 3 μ. καὶ ἀνάλογοι κορμοὶ κίωνων. Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ δείξῃ τὴν σχέσιν τῶν λειψάνων τούτων πρὸς τὸ μέγα οἰκοδόμημα, εἰ καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦδε πρὸς ἀνεξάρτητον οἰκοδόμημα φέρει ὁ διάφορος προσανατολισμὸς τοῦ στυλοβάτου τούτου.

Εἰς μόνα τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ γλυπτὰ μέλη ἀποβλέπων τις, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὸ οἰκοδόμημα εἰς ναόν, διότι ἄλλα μὲν κιονόκρανα ἰωνίζοντα ἔχουσι ἐπίθημα μετὰ σταυροῦ, ἄλλα δὲ ἔχουσι τὸν τύπον τοῦ κιονοκράνου τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχομεν δὲ καὶ θωράκια διάτρητα καὶ ἀνάγλυφα μετὰ σταυρῶν. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἡ διάταξις τῶν διαμερισμάτων ἀπομακρύνει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ναοῦ, φέρει δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς προσάτημα μεγάλου ναοῦ ἢ πρὸς αὐτοτελὲς μέγα οἰκοδόμημα χριστιανικῶν χρόνων.

Ἄλλαι τινὲς ἐνδείξεις ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ κτίσματος Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπεσκευασμένου καὶ διεργυμισμού κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους.

Τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1930 εἶναι τὰ ψηφιδωτὰ δάπεδα τοῦ προστώου καὶ τῶν αἰθουσῶν.

Τὸ προστῶον ἔχει γεωμετρικὰς διακοσμήσεις ἐκ τετραγώνων, τριγώνων καὶ κύκλου ἐν τῷ μέσῳ μετὰ σταυροῦ. Ὁ σταυρὸς ἀπαντᾷ εἰς ποικίλας παραλλαγὰς, ἄλλα δὲ θέματα εἶναι σπειρομαϊάνδροι καὶ πλοχομοὶ καὶ δενδρύλλια.

Τὸ δάπεδον τῆς πρὸς Δ τοῦ προστώου ὑπ' ἀριθ. 1 αἰθούσης φέρει τὸ πολυτελέστερον ψηφιδωτὸν τὸ καὶ ἀρτιότερον διατηρούμενον καὶ διαιρεῖται εἰς δέκα τετράγωνα πλαισιούμενα διὰ πλοχμῶν καὶ διατεταγμένα εἰς δύο σειράς. Ἐντὸς τῶν τετραγώνων ὑπάρχουσι ῥαμφίζουσαι πέδιδες, νῆσαι, παγῶνια καὶ περιστεραὶ ἐκατέρωθεν ἀγγείων ἐν ἀριστοτεχνικῇ ἐκτελέσει καὶ μετὰ λαμπρᾶς ἀρμονίας χρωμάτων.

Τρεῖς τῶν ὑπολοίπων αἰθουσῶν φέρουσι τὰ ἴχνη μεγάλης πυρκαϊᾶς, ἐξ ἧς, ὡς φαίνεται κατεστράφη τὸ ὅλον μνημεῖον, ἦσαν δὲ καὶ αὐταὶ ἐπεστρωμένοι διὰ ψηφιδωτῶν.

Τὸ δάπεδον τῆς ὑπ' ἀρ. 5 αἰθούσης διατηρεῖται καλῶς, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ σπειρομαϊάνδρων καὶ σταυρῶν καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸ δάπεδον τῆς προστάδος, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ μεγαλοπρεποῦς πύλης ἐχούσης μαρμάρινον κατώφλιον καὶ μέγα κατάγλυπτον ὑπέρθυρον ἐπιμελέστατα εἰργασμένον.

Τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης 6 ἦτο μαρμαρόστρωτον, αἱ δὲ παραστάδες τῆς θύρας ἦσαν κεκοσμημένα δι' ὠραίας κληματίδος.

Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἐπὶ Χριστιανικῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ ἐπιθημάτων τῶν ἰωνικῶν κιονοκράνων τῆς προστάδος.

Μία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων λέγει:

Μόσχος Ἰπποστράτου / Περγαμηνὸς παιδοτρίβης / πρόξενος Θεσσαλῶν / τὸν οἶκον.

3. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ἐν τῇ Πιερίᾳ τῆς Μακεδονίας Δίου, σημαντικωτάτης ἱστορικῆς πόλεως, ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ 1930 διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου.

Μετὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας πρόκειται νῦν τελείως γνωστὸς ἐν ταῖς λεπτομερείαις του ὁ πέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθεὶς μέγας Μακεδονικὸς τάφος, ὁ κείμενος ἔξω μιᾶς τῶν ἀπέναντι τοῦ Ὀλύμπου πυλῶν τῆς πόλεως.

Ὁ τάφος οὗτος εἶναι τυμβόχωστον κτίσμα λίθινον ἐν σχήματι μικροῦ ναοῦ μετὰ προθάλαμου καὶ κυρίου θαλάμου.

Ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου ἔχει ὕψος μ. 2.85 καὶ πλάτος μ. 1.30 ἢ ὅλη δὲ πρόοψις ἐπιστέφεται ὑπὸ τριγλύφου ζωφόρου καὶ ἀετώματος μέτρων 5.20.

Ὁ προθάλαμος ἔχει μῆκος μ. 4 καὶ βάθος μ. 2, ὀροφὴν δὲ ὀριζόντιον ἐκ λιθίνων πλακῶν κειμένων ἐπὶ ὀγκωδῶν λιθίνων δοκῶν. Πρὸς τὸν κυρίως θάλαμον ἦτοι τὸν νεκρικὸν θάλαμον φέρει ἐκ τοῦ προθαλάμου δίφυλλος μαρμαρίνη θύρα, πλαισιουμένη ὑπὸ μαρμαρίνου ὠσαύτως θυρώματος.

Ἡ θύρα ἔχει ὕψος μ. 2.60, πλάτος δὲ κάτω μὲν μ. 1.30, ἄνω δὲ 1.23, ἀποτελουμένου οὕτω ἐλαφρῶς τραπεζίου σχήματος, γνωστοτάτου ἀπὸ τῶν Μυκηναϊκῶν ἤδη χρόνων.

Ὁ νεκρικὸς θάλαμος ἔχει μῆκος μ. 4 καὶ βάθος μ. 3.50, ὕψος δὲ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς ἡμικυλινδρικής στέγης ἢ καμάρας μ. 4.70.

Τὸ πάχος τῶν τοίχων εἶναι 0.45, οἱ δὲ λίθοι λαξευτοὶ ὀγκῶδεις κάλλιστα συνηρμοσμένοι. Ὅμοίως κατασκευασμένη εἶναι καὶ ἡ καμάρα, φέρουσα καὶ σιδηροῦς σφήνας πρὸς στερεωτέραν σύνδεσιν.

Πᾶσα ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κτίσματος καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἔχει καλυφθῆ διὰ διπλοῦ ἀσβεστοκονιάματος. Τὸ ἐξωτερικὸν ἀσβεστοκονίαμα εἶναι λεπτότατον καὶ περιέχει στιλπνὴν καὶ λειοτάτην ἐπιφάνειαν, κατὰ μὲν τοὺς τοίχους λευκὴν κατὰ δὲ τὸ τύμπανον τοῦ ἀετώματος λευκοκιτρίνην, κατ' ἄλλα δὲ σημεῖα κατάκοσμον διὰ διαφόρων χρωμάτων.

Ἐκ τοῦ συνόλου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου καὶ ἐκ τῆς διακοσμῆσεως τῆς τε χρωματικῆς καὶ τῆς ἀναγλύφου ἀρχιτεκτονικῶν τινῶν μελῶν διὰ Λεσβίου κυματίου, ὁ ἀνασκάπτων συμπεραίνει ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τοὺς καλλίστους ἑλληνιστικοὺς ἢ μακεδονικοὺς χρό-

νοὺς ἦτοι εἰς τοὺς περὶ τὰ 300 π. Χ., ἐὰν δὲν εἶναι καὶ κατὰ τι ἀρχαιότερος.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύθη ὁ ἀνασκάπτων καὶ ἐκ τῆς εὐρέσεως τεμαχίων ἀγγείου τῶν περὶ τὰ 300 π. Χ. χρόνων ἐν τῷ ἀθίκτῳ ὑπὸ τὴν νεκρικὴν κλίνην ἐδάφει, ἐν ᾧ κάτωθεν τῶν εἰσρευσάντων διὰ τῆς ὀπῆς τῶν τυμβωρύχων ξένων χωμάτων εὐρέθησαν δύο λύχοι τῶν μετὰ Χριστὸν πρώτων πιθανώτατα χρόνων. Τὸ ἐν τῶν εὐρημάτων δεικνύει τὸν χρόνον τῆς κτίσεως, τὸ δὲ ἄλλο — οἱ δύο λύχοι — τὸν χρόνον τῆς ληστεύσεως τοῦ τάφου.

Ἄλλ' ἂν οἱ τυμβωρύχοι δὲν ἀφῆκαν κινητὰ εὐρήματα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν αὐτὸ τοῦτο τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι, ὅπως γράφει ὁ ἀνασκάψας, τὸ μεγαλοπρεπέστερον μεταξὺ τῶν ὁμοίων ἐν Μακεδονίᾳ μνημείων, ἦτοι τοῦ τάφου τῆς Πύθνης, τοῦ τάφου τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ τοῦ τάφου τῆς Ναούσης. Ἄλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν ὅπωςδῆποτε χρονολόγησιν αὐτοῦ ὁ τάφος τοῦ Δίου εἶναι πολύτιμον βοήθημα πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἄλλων ἐκείνων μνημείων. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τάφου τούτου ὁ κ. Σωτηριάδης σημειοῖ καὶ ἄλλους ὁμοίους τύμβους, ἀνεξερευνήτους ἀκόμη, ἕνα ἐν Κορινῷ, ἄλλον ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καρίτσης παρὰ τὸ Δίον, ἄλλον παρὰ τὸ ΝΔ τεῖχος τοῦ Δίου, ἄλλον παρὰ τὸ θέατρον τοῦ Δίου.

Ὁ τάφος τοῦ Δίου διέσωσεν ὡσαύτως καὶ τὰς μαρμαρίνας πλάκας, τὰς ἀποτελούσας τὴν νεκρικὴν κλίνην, τετράγωνον δηλ. κατασκευάσμα μὲ πλευρὰς μήκους μ. 1.80 καὶ ὕψους 1 μ.

Ἐπὶ τινων πλακῶν διατηροῦνται ἀκόμη τὰ χρωματ. λείψανα ζωγραφικῆς διακοσμῆσεως, ἐπ' ἄλλων ἐξηφανίσθησαν ταῦτα διὰ τοῦ χρόνου.

Ἀνθέμια παριστώμενα ὡς πραγματικὰ φυτὰ ἀνερχόμενα ἐκ τῶν δοχείων αὐτῶν παρατηρήθησαν ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς κλίνης.

Ἐπὶ τοῦ μεσαίου μετωπιαίου μαρμάρου τμημᾶ τι διέσωσε τρεῖς ἱππεῖς καλπάζοντας πρὸς δεξιὰ, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν δύο πρῶτοι εἶναι Θραῖκες ἢ Σκύθαι, ὁ δὲ τρίτος Ἕλληνα, πάντες παριστώμενοι δὲ μετὰ ζωηρᾶς ποικιλίας χρωμάτων καὶ μετὰ μεγάλης τεχνικῆς δεξιότητος ὑποδεικνυούσης λαμπρὰ πρότυπα τῆς μεγάλης τέχνης.

Ἡ ὅλη διακόσμησις τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου σκοπὸν εἶχε νὰ διαμορφώσῃ τὴν κατοικίαν ταύτην κατὰ τὰ πρότυπα τῶν οἰκιῶν τῶν ζώντων καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς εἰκόνας καὶ ἐπιπλώσεις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἦσαν ἐξωγραφημένοι καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ τάφου.

Τὸ μνημεῖον τοῦ Δίου εἶναι ἔν ἐπὶ πλέον μαρτύριον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ εὐρείας διαδόσεως τῆς τέχνης. Τὰ μαρτύρια ταῦτα πληθύνονται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γοργώτερον, διότι καὶ πλείονες ἐργασίαι ἀρχαιολογικαὶ ἐκτελοῦνται ἐν Μακεδονίᾳ σήμερον, ἀσφαλῶς δὲ θὰ παρουσιάσῃ πολλῶν πλουσιωτέραν καλλιτεχνικὴν εἰκόνα ἡ Μακεδονία ἐν τῷ μέλλοντι. Εἰδικῶς δὲ περὶ τοῦ Δίου ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν εὐρείαν μέριμναν τοῦ Ἀρχελάου πρὸς διακόσμησιν τῆς πόλεως διὰ καλλιτεχνῶν, ὥστε νὰ θεωρῆται αὕτη Ὀλυμπία τῆς βορείου Ἑλλάδος. Τῆς μεγάλης ἐκείνης περιόδου ἀπήχησις εἶναι τὸ εὔρημα τοῦ Δίου.

Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξιολόγου παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς ἡ ἔρευνα προεχώρησεν ἱκανόν, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ σχεδιογραφίαις αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης προήλθον εἰς φῶς καὶ νέα κινήτὰ εὐρήματα καὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 3^{ου}, 4^{ου} καὶ 5^{ου} αἰῶνος μετὰ Χριστόν, σχετιζόμεναι ἐν μέρει πρὸ τὴν ἀρχαιοτέραν ἐκκλησίαν τὴν εὐρεθεῖσαν ὑπὸ τὴν ὑπερτέραν καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν 4^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Ἡ ἀρχαιοτέρα αὕτη ἐκκλησία, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν ἀρχῇ διπλῆ αἵθουσα ἰδιωτικῆς οἰκίας μετατραπεῖσα εἰς χριστιανικὸν προσευχητήριον. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δεῖται ἀκόμη ἐξακριβώσεως διὰ μελλούσης ἐρεύνης, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ ἐξακολουθήσῃ προκειμένου περὶ τόπου σπουδαιοτάτου, οἷον τὸ Δίον.

4. Ἐν Φλωρίνῃ τῆς Μακεδονίας ἐξετέλεσε δοκιμαστικὴν σκαφὴν ὁ καθηγητῆς κ. Κεραμόπουλος.

Ἀφορμὴν πρὸς τὴν σκαφὴν ταύτην ἔδωκε τυχαίως εὐρεθὲν πήλινον ἀγγεῖον μετ' ἐκτύπων παραστάσεων τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, τοῦ ὁποίου διασωθὲν εἰ μέρος ἐκομίσθη καὶ κατετέθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ὑπὸ τοῦ κ. Φιλίππου Στ. Δραγοῦμη.

Τὸ ἀγγεῖον εἶχεν εὐρεθῆ ἀκέραιον, ἀλλ' ἢ ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρξίς Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς συντριβῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μὴ Ἑλληνας εὐρετοῦ. Ἐν ἀκόμῃ παράδειγμα καταστροφῆς Ἑλληνικῶν ἀρχαίων, μάλιστα δὲ ἐνεπιγράφων τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς Ἑλληνικότητος τῆς χώρας!

Εἰς ὕψος 100 μ. ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ διαρρέοντος τὴν Φλώριναν ποταμοῦ καὶ εἰς τὴν βορείαν κλιτὺν τῆς Κούλας σχηματίζεται μετὰ βραχὺν λαιμὸν ἠπιωτέρα κλιτύς, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἀρχαία, ἀγνώστου ἀκόμῃ ὀνόματος, πόλις· ἡ πόλις αὕτη ἐξηκολούθει καὶ κατωτέρω κατὰ κλιμακωτὰ πεδία περιβαλλόμενα διὰ τειχῶν. Τὰ τεῖχη ταῦτα ἔχουσι νῦν ἐξαφανισθῆ, ἐξυψηρετήσαντα τὰς οἰκοδομικὰς ἀνάγκας τῶν νεωτέρων, πλὴν σποραδικῶν τινῶν λίθων, τῶν ὁποίων αἱ ἀδρομερεῖς παράλληλοι ἀυλακώσεις τάσσουσι τὴν τοιχοδομίαν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς χρόνους.

Αἱ δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ ἐγένοντο εἰς πλείστα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως. Πανταχοῦ διαπιστοῦται πυρκαϊὰ καὶ βιαία καταστροφή.

Τὰ γενόμενα κινητὰ εὐρήματα συνάπτονται πρὸς τὸν ὅλον γνωστὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῆς ὑστέρας ταύτης περιόδου.

Πολλὰ κύλικες καὶ πινάκια ἐκ τεφροχρῶου πηλοῦ φέρουσι κεντρικὸν ἔντυπον ἀστεροειδὲς κόσμημα κατὰ τὸ ἔθος τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Εἰς τοὺς ὑστέρους Μακεδονικοὺς χρόνους ἀνήκει καὶ τὸ πρῶτον εὐρεθὲν ἀγγεῖον. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουσι καὶ οἱ μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων σκύφοι, οἱ λεγόμενοι μεγαρικοὶ, γνωστοὶ καὶ οὗτοι ἐκ πλείστων Ἑλληνικῶν τόπων.

Ἄλλα ἀγγεῖα εἶναι ἐκ πηλοῦ ἐρυθροῦ μεταξὺ δὲ τούτων καὶ οἱ πίθοι. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἦσαν ἐγχώρια. Ἄλλα καὶ τὰ τεφροχρῶα δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι ξένα, διότι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ εἶναι κατεσκευασμένοι καὶ αἱ πῆλιναι ἀγνῦθες, τὰ γνωστὰ κοινότατα βαρεῖδια τῶν ἀρχαίων ὑφαντικῶν ἐργαλειῶν, τὰ ὅποια δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰσῆγοντο ἔξωθεν. Κατὰ ταῦτα καὶ τῆς πόλεως ταύτης ὁ πολιτισμὸς εἶναι ὁμοίομορφος πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς

Αἰγύπτου μέχρι τῶν βορειοτάτων τούτων χωρῶν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Ἐκ σποραδικῶν τινων τεμαχίων μετὰ στυλποῦ γανώματος ἀνάγονται αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως εἰς τὸν 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Τὸν 4^{ον} αἰῶνα μαρτυροῖ ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ Δυσραχίου. Ἄλλα νομίσματα προέρχονται ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ καταστροφή φαίνεται ὅτι ἐπῆλθεν ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομίας παρετηρήθη ὅτι τὰ μὲν θεμέλια τῶν οἰκιῶν καὶ μέρος τῶν ὄρατῶν τοίχων (ὑψ. 0.80) ἦσαν λιθόκτιστα, τὰ δὲ ὑπεράνω ἐξ ὤμων πλίνθων.

Σποραδικῶς παρετηρήθησαν καὶ λίθοι πελεκητοὶ ἐρυθρωποὶ τῆς Μπανίτης προερχόμενοι ἐκ πολυτελεστέρων κτισμάτων. Ὡσαύτως καὶ κέραμοι μεγάλοι ἐν τεμαχίοις στρωτῆρες καὶ καλυπτῆρες. Παρὰ τὴν ὑποτιθεμένην εἴσοδον τῆς ἀκροπόλεως ἀπεκαλύφθη ἐν μέρει κρηπίδωμα, διακοπτόμενον ἐκ τῆς καταστροφῆς, καὶ ἀδιαγνώστου ἀκόμη προορισμοῦ (ναοῦ ἢ βωμοῦ).

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται ἡ ὑπαρξὶς ἀξιολόγου Ἑλληνικῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις.

5. Ἄλλην δοκιμαστικὴν σκαφὴν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἐν Ἐρατύρῃ.

Πρὸς τὰ ΝΔ τῆς κωμοπόλεως Σελίτισης, μετονομασθείσης ἐσχάτως εἰς Ἐρατύραν, κεῖται μεμονωμένος λοφίσκος Μαγούλα περιστεφόμενος ὑπὸ τείχους ἀρχαίου, τοῦ ὁποίου σφύζονται σήμερον μόνον τὰ θεμέλια. Ὑπὸ τὸν λόφον τοῦτον ἔσκαψε δοκιμαστικῶς ὁ κ. Κερ. καὶ ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ, καταστραφέντος ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸν 1^{ον} π.Χ. αἰῶνα ἔνεκα πολεμικῆς περιπετειᾶς πιθανώτατα. Αἱ οἰκίαι ἦσαν πλινθόκτιστοι μετὰ λιθίνων θεμελίων. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐμπρησμοῦ αἱ ἀποθῆκαι ἦσαν πλήρεις διὸ καὶ εὐρέθησαν κεκαυμένοι οἱ καρποὶ σίτος, φακῆ, ἐρέβινθοι, ὄροβοι καὶ σταφυλαί. Τὰ ἀγγεῖα, μέλανα ἢ τεφροῦ χρώματος, φέρουσιν ἔκτυπα κοσμήματα.

Ἡ πεδιάς, ἐν τῇ ὁποίᾳ κεῖται ἡ Μαγούλα τῆς Ἐρατύρας,

προστατεύεται ὑπὸ 5 ἄλλων φρουρίων ἀναγομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους Μακεδονικοὺς χρόνους. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ τόπος ἀνήκεν εἰς τὴν Ἑλίμειαν, τὰ δὲ φρούρια ἐπροστάτευον τὰς διαβάσεις πρὸς τὴν Ὀρεστίδα καὶ τὴν Ἑορδαίαν.

6. Ἐν Δωδώνῃ γενναίως καὶ πάλιν χορηγούντων τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ διὰ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δ. Εὐαγγελίδου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς ἀνευρεθείσης πέρυσιν, μὲ τὸν ἀξιόλογον τρίκογχον τύπον.

Ἐξω τῆς βασιλικῆς ταύτης καὶ πρὸ τοῦ νόρθου ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια σχεδὸν τετραγώνου Ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, διαστάσεων 9.80×9.40 , κατεσκευασμένου διὰ μεγάλων ὀρθογωνίων λίθων, ἐχόντων τὴν ἐπιφάνειαν ἀδρῶς μόνον ἐξειργασμένην.

Περαιτέρω ἀπεκαλύφθη μέγα τετράγωνον περίπου οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἀτελῶς εἶχεν ἐρευνήσει ὁ Καραπάνος. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ εἶναι μέτρων 20.90×19.20 .

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Β καὶ τῆς Ν αὐτοῦ πλευρᾶς σφύζονται τὰ θεμέλια προεχοχῶν ἐν εἴδει προστώων. Κατὰ τὴν Β πλευρὰν σφύζονται κατὰ χώραν μεγάλοι ὀρθοστάται τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου, ὅστις περιέβαλλε τὸ οἰκοδόμημα πλὴν τῆς Ν πλευρᾶς, ὅπου ἦτο ἡ εἴσοδος. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἀκόμη ἀσαφεῖς.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα τῆς Δωδώνης ὑπῆρξαν καὶ ἐφέτος ἱκανά, κατανέμονται δὲ εἰς μολύβλινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα περιέχοντα ἐρωτήσεις πρὸς τὸ περίπυστον μαντεῖον καὶ ἀπαντήσεις αὐτοῦ, χαλκᾶ ἐλάσματα φέροντα διάφορα κοσμήματα καὶ παραστάσεις, τεμάχια ἰωνικῶν κιονοκράνων ἐκ πώρου τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ κεράμων μετὰ γραπτῶν κοσμημάτων κλπ.

Μεταξὺ τούτων πολυτιμώτατον εὕρημα, ἀμείβον πάντας τούς τε δαπανῶντας καὶ τὸν ἐργαζόμενον, εἶναι χαλκοῦν ἀρχαῖκὸν ἀγαλμάτιον ὀπλίτου, τοῦ ὁποίου ἐλλεῖπει ὁ λόφος τοῦ κράνουσ καὶ ἡ ἀσπίς μόνον, τὰ δ' ἄλλα πάντα σφύζονται ἄριστα.

Ὁ πλαστικὸς τύπος τοῦ ἀγαλματίου ἀναμιμνήσκει δωρικὰς ἀναλογίας καὶ δωρικὴν καθόλου τεχνοτροπίαν, ὁμοιάζει δὲ ὅλως ἰδιαίτερος πρὸς τὸν ἐν Λογγᾷ τῆς Πυλίας πρὸ ἐτῶν εὐρεθέντα ὀπλίτην.

Ὡσαύτως ἄξιον λόγου εἶναι χαλκοῦν ἔλασμα προερχόμενον ἐκ παραγναθίδος κράνουσ καὶ φέρον ὠραῖαν ἀνάγλυφον παράστασιν ἔριδος Ἀπόλλωνοσ καὶ Ἡρακλέουσ περὶ τοῦ τρίποδοσ.

Ἄλλὰ παρὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα εὐρήματα σημαντικωτάτη ἀπὸ ἱστορικῆσ ἀπόψεωσ εἶναι ἡ ἀνεύρεσισ μικρῶν πηλίνων ἀγγείων τῆσ πρωτοελλαδικῆσ ἐποχῆσ, ἀψευδῶν τεκμηρίων τῆσ παναρχαίας τοῦ τόπου ἱστορίας. Ἡ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξακολούθησισ τῆσ ἐρεῦνησ καὶ ἡ ἀπὸ ἀφθονωτέρων εὐρημάτων εὐρυτέρα μελέτη τῆσ προϊστορικῆσ Δωδώνησ θὰ διαφωτίσῃ οὐχὶ μόνον τὴν παναρχαίαν σύστασιν τοῦ τοπικοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς προϊστορικὰ εὐρήματα τῶν γειτονικῶν χωρῶν τῆσ τε Β. Ἑλλάδοσ καὶ ἄλλων τόπων, οὕτω δὲ θέλει καταστῆ σαφεστέρα ἡ εἰκὼν τῆσ ὅλησ ἐθνογραφικῆσ συγγενείασ.

Ἡ συστηματικὴ πρὸδοσ τῆσ ἀνασκαφῆσ εὐρυνομένη καθ' ἕκαστον ἔτοσ καθιστᾷ ζωηροτέραν τὴν σημασίαν τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐμφανέστερον τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν προκειμένου περὶ τόπου, ὅστισ κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτίσ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

7. Ἐκ Δωδώνησ ἀφορμηθεῖσ ἐξετέλεσε βραχεῖαν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ὁ κ. Εὐαγγελίδησ ἐν Παρὰ μὺθιᾷ τῆσ Ἡπέιρου.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπέβλεπεν εἰσ τὴν ἀποκάλυψιν καὶ σχεδιογράφησιν διαφαινομένων λειψάνων πρωτοχριστιανικῆσ βασιλικῆσ πρὸς Ν τῆσ πόλεωσ, εἰσ ἀπόστασιν $\frac{3}{4}$ τῆσ ὠρασ καὶ ἐν τῇ πεδιάδι

κάτω τῆς Βέλιανης κειμένης, γνωστῆς δὲ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «γάλασμα».

Ἡ ἐργασία ἀπέδωκε βασιλικὴν ὁμοίου τύπου πρὸς τὸν τῆς βασιλικῆς τῆς Δωδώνης μὲ τρεῖς κόγχας, τρία κλίτη καὶ νάρθηκα. Ἡ ἀψὶς εἶναι ἡμικυκλικὴ ἐξέχουσα μετὰ δύο μικρῶν προεξοχῶν ἐν εἴδει ἀντηριδῶν. Ἡ τοιχοδομία εἶναι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ ἀσβεστοκονιάματος μετὰ παρενθέσεως ὀπτῶν πλίνθων, αἱ ὁποῖαι ἐνιαχοῦ σχηματίζονται εἰς λοξὰς γραμμὰς καὶ ζώνας.

Ἡ ἐσωτερικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἱεροῦ δὲν εἶναι ὁρατὴ, διότι καταλαμβάνεται τοῦτο ὑπὸ νεωτέρου παρεκκλησίου.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς βασιλικῆς διαιρεῖται διὰ διπλῆς σειρᾶς τεσσάρων κτιστῶν πεσσῶν ἢ στύλων εἰς τρία κλίτη, τῶν ὁποίων τὸ δάπεδον εἶναι κατὰ 0.40 χαμηλότερον τοῦ στυλοβάτου. Δεξιὰ τοῦ μέσου κλίτους καὶ μετὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου στύλου ἦτο ἰδρυμένος ὁ ἄμβων, κυκλικὸς μετ' ὀρθογωνίων προεκτάσεων πρὸς Α καὶ Δ. Τούτου σφίζεται μόνον τὸ κάτω μέρος κτιστόν.

Τρεῖς θύραι ὀδηγοῦν εἰς τὸν νάρθηκα, κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς τοῦ ὁποίου προεξέχουσι τετράγωνα δωμάτια ἐν εἴδει πύργων.

Τὸ ὅλον μῆκος τῆς βασιλικῆς μετὰ τοῦ νόρθηκος ἄνευ τῆς ἀψίδος εἶναι μέτρων περίπου 23, τὸ δὲ πλάτος τοῦ κυρίως ναοῦ εἶναι περὶ τὰ 14 μ, 50.

Ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας θὰ διαφωτίσῃ πλείονας λεπτομερεῖας τοῦ ἐσωτερικοῦ διαγράμματος.

8. Ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου ἐξηκολούθησαν αἱ ἔρευναι διὰ τοῦ κ. Ὁρλάνδου καὶ τοῦ κ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνετελέσθη ἡ ἐκκαθαίρισις ὁλοκλήρου τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ παστοφορίων τῆς μεγάλης χριστιανικῆς βασιλικῆς, ἡ ὁποία ἀνευρέθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ εἰς μέρος τοῦ κυρίως ναοῦ διεπίστωσεν ὅτι ἡ ἀνασκαπτομένη βασιλικὴ εἶναι πεντάκλιτος.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἀπεκαλύφθη ἡ ἅγια Τράπεζα

μετὰ τῶν τεσσάρων βάσεων τοῦ Κιβωρίου ὡς καὶ τὸ πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης μαρμάρινον βᾶθρον, ὅπου ἴστατο ὁ λειτουργὸς, ἀπήχησις τῆς προθέσεως τῶν ἀρχαίων βωμῶν.

Καθορίσθησαν ὡσαύτως αἱ διαστάσεις τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης θρόνων τῶν πρεσβυτέρων (4.10×1.20) ὡς καὶ τὸ σχῆμα τῆς σολέας, τὸ ὁποῖον ἦτο τετράγωνον.

Οὕτω δυνάμεθα πλέον νὰ ἔχωμεν πλήρη εἰκόνα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἱεροῦ βήματος μετὰ τοῦ ἐν τῇ ἀψίδι ἐκ πέντε βαθμίδων ἀποτελουμένου ὑψηλοῦ βᾶθρου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἐκατέρωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης συνθρόνου τῶν πρεσβυτέρων. Παρὰ ταῦτα αἱ ἐργασίαι τοῦ 1930 ἐξεκαθάρισαν καὶ τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ ἱεροῦ παστοφόρια.

Διὰ τῶν παστοφορίων τούτων σχηματίζεται εὐρύτατον ἐγκάρσιον κλίτος τοῦ ναοῦ. Ἀπὸ τοῦ βήματος χωρίζονται τὰ παστοφόρια διὰ μαρμαρ. πεσσῶν, ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν—ὧν εἷς μόνον δεξιὰ εὐρέθη κατὰ χώραν—κατὰ τὰς βάσεις τῶν πεσσῶν ὑπῆρχον θωράκια. Καὶ οἱ πεσσοὶ καὶ τὰ θωράκια εἶναι εἰλημμένοι ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων. Ἀρχαῖα φατνώματα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς θωράκια.

Ἀρχαῖα φατνώματα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀλλαγῆς τῆς βασιλικῆς, φέρουσι δὲ ἀνάγλυφον διακόσμησιν ἐκ κληματίδων, πανοπλιῶν καὶ ἐρώτων, ἀρίστης ἐργασίας.

Κινητὰ εὐρήματα ἐγένοντο καὶ πάλιν πολλὰ, ἰδίᾳ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἰωνικὰ κιονόκρανα, ἐπιθήματα, ἐπίκρανα παραστάδων, τμήμα γείσου ἔχον ἄκανθαν καὶ ὑδρόβια φυτὰ, τμήματα πλαισίου θυρῶν μετὰ γλυφῶν, δύο κορινθιάζοντα κιονόκρανα καὶ ἄλλα.

Ὡσαύτως ἀνευρέθησαν μικρὰ τμήματα τῆς ψηφιδωτῆς διακοσμῆσεως τῶν τοίχων, πλίνθοι μετὰ τῆς ἐπιγρ. ΕΚΚΑ (ἠσίας) καὶ μέρος κορμοῦ ἀρχαίου ἀγαλματίου, πιθανῶς, Νίκης.

Ἐκ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε πορισμάτων συνάγομεν, ὅτι ἀνασκάπτεται νῦν ἐν Νικοπόλει ἓν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων, ἂν μὴ τὸ

μεγαλοπρεπέστατον χριστιανικὸν μνημεῖον τῆς πόλεως, ἴσως αὐτὴ ἢ μητρόπολις αὐτῆς.

9. Ἐν Χαλανδρίτση Φαρῶν Ἀχαΐας καὶ ἐν Μάνεση Λαπαθῶν Καλαβρύτων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1930 ἡ Ἑταιρεία τὰς ἐρεῦνας ἀρχαίων νεκροταφείων διὰ τοῦ κ. Νικ. Κυπαρίσση.

Παρὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον Χαλανδρίτσης ἐγένετο καθαρισμὸς καὶ σχεδιαγράφησις τοῦ δευτέρου ἀσυλήτου λαξευτοῦ σπηλαίου.

Ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ εὐρέθησαν πλείονες σκελετοὶ, ἐν θέσει ταραχθείσῃ ὑπὸ τῶν καταπεσόντων ὄγκων τοῦ οὐρανοῦ τοῦ σπηλαίου, παρ' αὐτοὺς δὲ διάφορα ἀγγεῖα εἰς τεμάχια, τὰ ὁποῖα συγκολληθέντα ἀπέδωκαν ἓνα μέγαν ἀμφορέα καὶ πλείονα τυφλόστομα ἀμφορεΐδια, μικροὺς πίθους, τρίωτα λεβήτια κ. ἄ. συνήθη ἀγγεῖα τῆς ὑστερομυκηναϊκῆς περιόδου μετὰ τῆς προσιδιαζούσης εἰς αὐτὴν ἀπλῆς γραμμικῆς διακοσμῆσεως—καμπυλῶν καὶ τεθλασμένων—ἀμέσου προδρόμου τοῦ γεωμετρικοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ μυκηναϊκοῦ ἑθμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ Τρουμπὲ τῆς Χαλανδρίτσης ὁ κ. Κυπαρίσσης ἠρεύνησε τὸν μεσαῖον κτιστὸν θολωτὸν τάφον, ἔχοντα διάμεσα κτιστὰ χωρίσματα καὶ περιέχοντα ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τούτων διάφορα λείψανα σκελετῶν μετὰ κτερισμάτων.

Τὰ εὐρεθέντα κινητὰ ἀρχαῖα εἶναι πλὴν τῶν σκελετῶν τρία ἀγγεῖα, ἐν πήλινον ζφάριον καὶ μία χαλκῆ καρφίς.

Πάντα τὰ ἀγγεῖα φέρουσι καθαρῶς γεωμετρικὴν διακόσμησιν τῶν μεταμυκηναϊκῶν χρόνων, εἰς τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους φέρουσι καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶσαι ζφφόροι πελαργῶν καὶ αἱ πυκναὶ παράλληλοι γραμμαὶ, αἱ καλύπτουσαι τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας. Εἰς τὴν αὐτὴν γεωμετρικὴν περίοδον ἀνήκει καὶ τὸ πήλινον ζφάριον.

Πέριξ τῆς Χαλανδρίτσης ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικροὶ λόφοι ὄξυκόρυφοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀνασκάπτων εὗρε καὶ ἄλλους κτιστοὺς τάφους. Ἐν τινι ἐξ αὐτῶν 2 χιλιόμετρα πρὸ τῆς Χαλαν-

δρίτσης ὑπάρχει μεγάλη κρηπίς τάφου κατεστραμμένου, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρέθη μόνον μικρὰ λεπίς ὄψιανου λίθου.

Πέραν τῆς Χαλανδρίτσης ἐν θέσει Ἀγριαπιδιῆς εὐρέθησαν τάφοι ἔχοντες περίβολον ἐκ πλακοειδῶν λίθων. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ὑπάρχουσι τάφοι κτιστοὶ δι' ὁμοίων λίθων, τετράπλευροι 2.70×1.15^{40} , περιέχοντες ὀστᾶ, πῆλινα σφονδύλια καὶ τέσσαρα ἐκ χονδροειδοῦς πηλοῦ, ἀγάνωτα καὶ κακόψητα ἀγγεῖα.

Παρὰ τὸ χωρίον Μάνεση καὶ εἰς θέσιν βρωμονέρι ἐξηρευνήθη μετὰ δυσκολίας λαξευτὸν νεκροταφεῖον βυθισμένον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεκομίσθησαν ἀγγεῖά τινα ὑστεροελλαδικὰ ὡς καὶ τρεῖς ἀσκοειδεῖς λύχνοι μετὰ λαβῆς ἀναρτήσεως.

Πρὸς προσεχῆ ἔρευναν ἐσημειώθησαν δύο νεκροταφεῖα, τὸ ἐν παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα καὶ τὸ ἄλλο παρὰ τὸ χωρίον Γουρζούμισα, ἔνθα καὶ ἀκρόπολις ὑπάρχει ἀποδιομένη εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον.

10. Ἐν Στυμφάλῳ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1930 βραχεῖα ἔρευνα διὰ τοῦ κ. Ὁρλάνδου.

Λόγῳ τῆς καλυπτούσης τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως λίμνης ἡ ἔρευνα περιορίσθη παρὰ τὴν μεγάλην κατατομὴν πρὸς Α τοῦ ἀγνώστου προορισμοῦ τηγανομόρφου κτίσματος, ἀπεκαλύφθη δὲ ἐνταῦθα καλῆς ἐργασίας ἡμικυκλικὴ ἐξέδρα (δμ. 3.^μ 10) βαίνουσα ἐπὶ δύο ἀναβαθμῶν καὶ ἔχουσα ἐσωτερικῶς ἐδώλιον ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ ἰσοδόμου τοίχου, ὅστις ἀπετέλει τὴν ῥάχιν τοῦ κτίσματος, εἶναι δὲ ἐπιμελέστατα ἐξεργασμένος.

Κατὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ τείχους εὐρέθη νέα πύλη, ὁμοία περίπου πρὸς τὴν εὐρεθεῖσαν τῷ 1926, ἀλλ' ἄνευ ἐσωτερικοῦ κυκλοτεροῦς χώρου (ΠΑΕ 1926, 152).

Πρὸς Β τῆς ἄκρας τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ πεδιάδι καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 περίπου μέτρων ἀπ' αὐτῆς ἀπεκαλύφθησαν διαμερίσματα τινα ὀρθογώνια Ῥωμαϊκῆς οἰκίας διατεταγμένα πέριξ αὐτῆς. Τμήματα τοῦ δαπέδου ἦσαν ἐπιστρωμένα δι' ὀπτῶν πλίνθων. Ἐπειδὴ τὰ τμήματα ταῦτα εἶνε μικρὰ (1.20×1.20) πρόκειται πιθανῶς

περὶ καταστροφμάτων ἐστιῶν ἢ πρὸς θέρμανσιν. Εὐρίσκονται δὲ τὰ πλινθόστρωτα ταῦτα οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαμερισμάτων, ἀλλὰ παρὰ τοὺς τοίχους.

Ὡσαύτως ἐξητάσθη νῦν ἀποκαλυφθὲν πληρέστερον τὸ κατακεχωσμένον βᾶθρον ΠΑΕ 1926, 134 καὶ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ ὀρθότερον: Ὁ δᾶμος Στυμφαλίων / Ἔγριππον Ἀλεξιμάχου (ἀντί: Λυσιμάχου).

11. Ἐν Κρήτῃ ἐξηκολούθησεν ἡ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα τοῦ Σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Μαρινάτου. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1929 δοκιμαστικὴν σκαφὴν, ἡ ἐργασία τοῦ 1930 τῇ βοήθειᾳ πάντοτε τεχνητοῦ φωτός, προέβη εἰς τὸν συνολικὸν καθαρισμόν τοῦ σπουδαιοτάτου «σπέους Εἰλειθυίας».

Τὰ κινητὰ εὐρήματα ἦσαν, πλὴν ἀσημάντων τινῶν χαλκῶν ταινιῶν, ἀποκλειστικῶς τεμάχια ἀγγείων ὄλων τῶν περιόδων, ἰδιαιτέρως δὲ ἄφθονα τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοῦτο τὸ ἐν Ἀμνισῶ σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας ὁμοιάζει πρὸς τὸ σπήλαιον τῶν Καμαρῶν, διαφέρει δὲ ἄλλων λατρευτικῶν σπηλαίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀρκαλοχωρίου, ἔνθα πλεονάζουσι τὰ μεταλλικὰ εὐρήματα ἐπικρατούντων τῶν λειψάνων ὄπλων, τὰ ὅποια μαρτυροῦσι περὶ τῆς φύσεως τῆς λατρευομένης θεότητος.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας εἶναι περίπου ἀπὸ Α πρὸς Δ, ἡ δὲ κατὰ τὰς Α ὑπάρχουσα εἴσοδος αὐτοῦ ἀνοίγεται πρὸς μικρὰν χαράδραν.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι περίπου τοῦ μέσου τὸ ἔδαφος εἶναι ἐλαφρῶς ἐπικλινές, περαιτέρω δὲ ἀνέρχεται ὀλίγον καὶ καταλήγει εἰς χαμηλότατον μυχόν, ὃ ὁποῖος βρῖθιει σταλακτιτῶν καὶ σταλαγματιτῶν.

Μέγιστον μῆκος τοῦ σπηλαίου εἶναι 60 περίπου μέτρων, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 9 μέχρι 13 μέτρων, ἔκτος σχισμοειδῶν τινων παραφυάδων, ὅπου τὸ πλάτος φθάνει τὰ 19 μέτρα. Μέγιστον ὕψος τοῦ σπηλαίου εἶναι περὶ τὰ 4 μέτρα.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, ἀριστερά, ὑπάρχουσι

τὰ λείψανα ὀρθογωνίου κτίσματος, ἴσως ἀπλοῦ περιβόλου. Κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσι δύο κτιστὰ διαμερίσματα συνεχόμενα καὶ περιβάλλοντα ἓνα ἢ δύο σταλακτίτας οἶονεὶ ἐντὸς ἀδύτου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέρατος τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἢ ὁποία ἄγει εἰς τέσσαρας ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου κοιλότητες, περιεχούσας καὶ ταύτας τεμάχια ἀγγείων.

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης προκαταρκτικῆς μελέτης τῶν εὗρημάτων, συνάγεται ὅτι τὸ σπήλαιον πολλάκις ὑπέστη ἀνακαθάρισιν καὶ ἰσοπέδωσιν.

Μετὰ τῶν νεολιθικῶν ὀστράκων, τὰ ὁποῖα εὗρισκοντο ἀφθονα εἰς τὰ κατώτατα στρώματα, ἦσαν ἀνάμικτα καὶ μεταγενέστερα, ἰδίως Ῥωμαϊκά, ἀπαξ δὲ καὶ ἓν Βυζαντινὸν ἢ Ἑνετικόν. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται μετὰ πιθανότητος ὅτι κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε ἐπετάθη ἡ λατρεία ἐντὸς τοῦ σπηλαίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀφθόνων Ῥωμ. λύχνων καὶ ἄλλων τεμαχίων ἀγγείων— ἐγένοντο ἀνακαθάρσεις τοῦ σπηλαίου. Τότε δὲ θὰ ἀπερρίφθησαν καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου ἐν τῇ χαράδρᾳ ἀνευρεθέντα πάμπολλα ὄστρακα. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀναταράξεως ταύτης δυσκόλως θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασυγκροτηθῶσι πολλὰ ἀγγεῖα ἐκ τῶν ἀξιολόγων καὶ εἰς ἰδιόρρυθμα σχήματα ἀνηκόντων ὀστράκων.

Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου πρὸς Β ὑπάρχει πλατεῖα συναφῆς πάντως πρὸς τὰς τελετὰς τοῦ σπηλαίου, ἴσως δὲ καὶ πρὸς διαμονὴν τοῦ ἱερατικοῦ προσωπικοῦ. Τὰ σχετικὰ οἰκοδομήματα ἐξηφανίσθησαν κατὰ μέγιστον μέρος, μόνον δὲ ὀλίγων διαμερισμάτων διεκρίνοντο ἀκόμη τὰ περιγράμματα. Ἐντὸς ἐνὸς ἐκ τούτων εὐρέθη καὶ βᾶσις μικροῦ κίονος. Τὰ κυριώτερα τῶν κινητῶν εὗρημάτων εἶναι μικρὸν εἰδῶλιον βοδὸς ἐκ μολύβδου, ψῆφοί τινες πῆλιναι καὶ καρφὶς ὀστεῖνη, ἐκ τούτων δὲ συνάγει ὁ ἀνασκάψας ὅτι τὰ εἰρημένα οἰκοδομήματα ἀνάγονται εἰς τὴν τελευταίαν ὑστερομινωϊκὴν καὶ εἰς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον.

Ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας ὁδηγηθεῖς ἐκ τινων ἐνδείξεων ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Μαρινᾶτος ἄλλο μικρὸν σπήλαιον οὐχὶ

λατρευτικόν, ἀλλὰ χρησιμεῦσαν ὡς νεκροταφεῖον ἀπὸ τῆς πρωτομινωϊκῆς μέχρι τῆς ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, ἀνάλογον δὲ πρὸς τὸ γνωστὸν καὶ οὐχὶ μακρὰν κείμενον σπήλαιον τοῦ Πύργου. Παρὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐν παλαιοῖς χρόνοις σύλησιν τοῦ σπηλαίου ἀνευρέθησάν τινα πρωτομινωϊκὰ ἀγγεῖα καὶ τινα κοσμήματα, πάντα δὲ ἐξ ἀργύρου. Ἡ ὑπαρξίς ἀργυρῶν κοσμημάτων εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ τοῦ τάφου τοῦ Πύργου καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μαρινάτου ἀνασκαφέντος θολωτοῦ πρωτομινωϊκοῦ τάφου παρὰ τὸ χωρίον Κράσι τῆς πεδιάδος, συνδέει δὲ τὸν πρωτομινωϊκὸν πολιτισμὸν τῆς Β παραλίας τῆς Κρήτης πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν Κινκλάδων, ὅπου, ὡς παρατηρεῖ ὁ κ. Μαρινάτος, ἀφθονοῦσι τὰ ἀργυρὰ κοσμήματα.

Τοῦναντίον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μεσσαρᾶς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπικρατοῦσι τὰ χρυσὰ κοσμήματα.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1930 (1). Ἄλλ' ἀξιόλογον αὐτοῦ ὀλοκλήρωμα ὑπῆρξε τὸ δημοσιευτικόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε κόπους ὀλιγωτέρους οὔτε δαπάνας μικροτέρας, διότι οὐδὲ ἡ σημασία αὐτοῦ εἶναι δευτερεύουσα.

Ἐξεδώκαμεν τὰ καθυστεροῦντα Πρακτικὰ τοῦ 1922, 1923 καὶ 1924 ἐκ σελ. 177, οὕτω δὲ ἐπληρώθη τὸ οὐχὶ ἐξ αἰτίας ἡμῶν γεννηθὲν χάσμα.

Ὡσαύτως ἐξεδόθησαν τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1928 ἐκ σελ. 156.

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐξεδόθη ὁ διπλοῦς τόμος 1927—1928 ἐκ σελ. 227 μετὰ 143 εἰκόνων περιέχων δέκα τέσσαρας ἐπιστημονικὰς πραγματείας, ἀφιερωμένος δὲ εἰς τὸ ἐν Βερολίῳ ἀρχαιολογικὸν καθίδρυμα ἐπὶ τῇ 100ετηρίδι

(1) Κατὰ παραδρομὴν παρελείφθη νὰ μνημονευθῇ ἀνωτέρω ἐν σ. 15 ὅτι πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐν Δίφ ἀνασκαφῆς γενναίως καὶ πάλιν συνεχορήγησαν εἰς τὴν δαπάνην τὸ τε Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐν ΠΑΕ 1928 ἐκτιθέμενα πορίσματα τῆς ἐν Ἀγρινίῳ ἀνασκαφῆς, ἀνάγκη νὰ διασαφηθῇ ὅτι τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου εἶχεν ἤδη πρότερον ἐπαρκῶς καθορίσει ὁ Ῥωμαῖος, ὀρμώμενος ἐκ διαφόρων ἀσφαλῶν παρατηρήσεων τειχῶν καὶ κινητῶν εὐρημάτων ἐπιμελῶς συλλεγέντων ἐκ τοῦ τόπου (Ἀρχ. Λελτίον 1924—25 Παράρτ. 6 ἐ. 9 ἐ.).

αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑταιρείαν πρὸς προαγωγὴν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐπὶ τῇ 50ετηρίδι αὐτῆς.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἐξεδόθη σύγγραμμα τοῦ κ. Ἰωάννου Γενναδίου: Ὁ λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς ἐκ σελ. 285.

Ἐν ἐκτυπώσει εὐρίσκονται τὰ Πρακτικά τοῦ 1929.

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ὁ τόμος τοῦ 1929, ἀφιερωμένος ὀλοκλήρως εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Νέας Ἀγχιάλου, θὰ εἶναι ἕτοιμος μετὰ τινα χρόνον. Τοῦ δὲ τόμου τοῦ 1930 ἡ ἐκτύπωσις ἔχει ἤδη προχωρήσει ἰκανόν, θὰ εἶναι δὲ καὶ οὗτος ἕτοιμος μετ' οὐ πολὺ.

Ἐπίσης θέλει δημοσιευθῆ ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους αὐτοτελὲς τεύχος περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας συγγραφὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Χατζιδάκη.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας, τὸ μοναδικὸν τοῦτο Ἑλληνικὸν ὄργανον ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας, ἐπλουτίσθη σημαντικῶς κατὰ τὸ 1930 καὶ διὰ δωρεῶν καὶ δι' ἀγορᾶς. Εἰς τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς, ἀλλοδαπούς τε καὶ ἡμετέρους, ἐκφράζει τὸ Συμβούλιον θερμότητα εὐχαριστίας—ἀπεκδέχεται δὲ τὰς δωρεὰς ταύτας οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ὑλικὸν μέρος ἀποβλέπον, ἀλλ' ὡς μαρτύρια τῆς ἀξιολογώτατης θέσεως, τὴν ὁποίαν τὸ ἴδρυμα τοῦτο κατέχει ἐν τῇ διεθνῇ ἀρχαιολογικῇ οἰκογενείᾳ.

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἐνέχει ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δωρεῶν τούτων ἡ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀειμνήστου William Paton, ἐπιφανοῦς Ἀγγλοῦ Ἑλληνιστοῦ καὶ ἐπιγραφικοῦ, γενομένη γενναιοτάτη παραχώρησις ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ. Ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐκφράζει καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὴν βαθεῖάν της εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν εὐγενεστάτην οἰκογένειαν Paton διὰ τὴν στοργικὴν αὐτῆς ἀπόφασιν, ἡ ὁποία ἔτι μᾶλλον συνδέει πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ ὄνομα τοῦ πολλοῦ ἐκδότου τῶν Ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ καὶ τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐδημιούργησε δὲ τὴν περιωπὴν ταύτην ἡ Ἐταιρεία διὰ συνεχοῦς ἐργασίας πολλῶν δεκαετηρίδων, ἀγωνιζομένη δὲ κατ' ἐμποδίων ἰδίᾳ ὑλικῶν πρὸς ἄρσιν τῶν ὁποίων δὲν ἠτύχησε πάντοτε νὰ ἔχη τὴν πολύτιμον στοργὴν τοῦ ἄλλως φυσικοῦ αὐτῆς προστάτου καὶ συνεργάτου, τοῦ Κράτους. Βάσιμός τις ἐλπίς, ἡ ὁποία ἐγεννήθη πέρυσιν ὅτι θὰ ἐπληρωθοῦτο ἡ ἀναγνωρισθεῖσα ἀδικία ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων ἀνηκούσης εἰς τὴν Ἐταιρείαν μερίδος—δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀκόμη ὑπὸ τοῦ τρώσαντος. Ἄς ἐλπίσωμεν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὅτι δὲν ἐματαιώθη. Τὸ ἐλπίζομεν δέ, διότι ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἐταιρείας εἶναι κοινὴ ὑπόθεσις ὀλοκλήρου τοῦ Ἔθνους, πρὸς δόξαν τοῦ ὁποίου ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τοῦ καθιδρύματος. Εἶναι δὲ ἐθνικὴ ἢ ἀποστολὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας οὐχὶ διότι ἀπλῶς ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν περιόδου τινὸς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἀλλὰ διότι μελετᾷ τὴν περίοδον ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον παράγοντα τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως καὶ δημιουργικῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, παράγοντα τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισαν ἐσχάτως καὶ αὐτὰ τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη!